

Կարծիք

Վիկտորիա Ռուբենի Բաղդասարյանի «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինը մանկավարժ» ԺԳ.00.01 «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն»

մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության մասին

Մենք գիտենք, որ մարդկության պատմության վաղ և միջին շրջաններում գիտությունը, արվեստը, մշակույթն ընդհանրապես, ձևավորվել են հոգևոր օջախներում: Այս տեսանկյունից հոգևոր առաջնորդների, հատկապես կաթողիկոսների կյանքը և հայացքները ուսումնասիրելը շատ արդիական է:

Ելնելով վերոբերյալից՝ կարևորում ենք քննարկվող ատենախոսությունը:

Նշենք, որ ծանոթանալով Վեհափառի կյանքին և հայացքներին, մենք անձամբ ձեռք բերեցինք բավականին նոր տեղեկատվություն և հավանություն տվեցինք շատ և շատ գաղափարներին:

Սակայն մեր խնդիրը ոչ թե Վեհափառի գաղափարների և հայացքների վերլուծումն ու գնահատումն է, այլ ատենախոսի կատարած աշխատանքի արժևորումն է:

Ներածությունում հեղինակը հիմնավորել է թեմայի արդիականությունը, սահմանել է հետազոտության նպատակը, նշել է նպատակից բխող խնդիրները, պաշտպանության ներկայացվող դրույթները, ընդգծել է գիտական նորույթը և տեսագործնական նշանակությունը:

Գիտական ապարատը ատենախոսության կարևոր բաղադրիչն է, նրա արժևորման հիմքերից մեկը: Մեր կարծիքով ներածությունը, ընդհանուր առմամբ, գրված է բարձր մակարդակով:

Այժմ համառոտ անդրադառնանք ատենախոսության բովանդակությանը:

Ատենախոսության **առաջին գլուխը՝** վերնագրված **«Ծայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծություն Տեր, Տեր Գարեգին Առաջինի (Նշան Սարգիսյան) կյանքն ու գործունեությունը»**, բացահայտում է մանկավարժ կաթողիկոսի կյանքի

անցած ուղին՝ սկսած Սիրիայից մինչև մայր Հայաստան, որի մանրամասն մեկնաբանությունն ու վերլուծությունը ներառում են այս գլխի 6 ենթագլուխները: Այստեղ բավականին մանրամասն ներկայացվում է Վեհափառի կյանքը և գործունեությունը, նշվում են այն կրթօջախները, որտեղ նա ստացել է կրթություն: Ուշագրավ է այն փաստը, որ 1957-1959թթ. ապագա Հայոց Հայրապետը եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի կրթաթոշակով սովորել է աշխարհահռչակ Օքսֆորդի համալսարանում՝ ստանալով աստվածաբանական բարձրագույն կրթություն: Այս գլխում հանգամանալից քննարկվում է Վեհափառի կրոնական գործունեությունը և ներդրումը հայ եկեղեցու զարգացման մեջ: Գլխի նյութը հարուստ և ուսանելի է, ունի դաստիարակչական մեծ ներուժ:

Ատենախոսության **երկրորդ գլուխը՝** վերնագրված **«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինի մանկավարժական հայացքների ձևավորման նախադրյալները»**, բաղկացած է 3 ենթագլխից: Այս գլխում հեղինակն անդրադարձել է կուսակրոն քահանա ձեռնադրված Գարեգին Վարդապետի մանկավարժական գործունեությանը Դպրեվանքում, ով դասավանդելուն զուգահեռ հրատարակել է աստվածաբանական և փիլիսոփայական դասագրքերի շարք:

Հանգամանորեն վերլուծված են մանկավարժ-աստվածաբանի տասնյակ հրապարակախոսական հոդվածներն ու աշխատությունները, որոնք իրենց ուսուցողական և դաստիարակչական բնույթով անգնահատելի են և արդիական նաև մեր օրերում:

Ներկայացված և վերլուծված է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրվելուց հետո Գարեգին Վեհափառի գործունեությունը՝ ուղղված Սուրբ Էջմիածնի Գևորգյան հոգևոր ճեմարանի վերակառուցմանը, որը նպատակ ուներ բարելավել ոչ միայն ճեմարանի սաների կենցաղը, այլև «վերանորոգել» ճեմարանի կրթական գործընթացները՝ կրթության որակը դարձնելով առանցքային, իսկ ստացած գիտելիքների վերջնարդյունքը՝ կյանքին ծառայեցնելուն:

Այս հատվածը կարևոր է այն իմաստով, որ բացահայտում է Վեհափառի հայացքների աղբյուրները:

Հաջորդ երկու գլուխը մեր կարծիքով ունեն առանցքային բնույթ, քանի որ նվիրված են Վեհափառի՝ որպես մանկավարժ-տեսաբանի հայացքներին, ինչը ատենախոսության հիմնախնդիրն է: Այս գլուխները գնահատելիս պիտի ելնենք այն հանգամանքից, որ կրոնը ունի նաև սոցիալ-մշակութային դեր (Թ. Ակվինեցի, Ֆ. Բեկոն, Լ. Ֆոյերբախ, Զ. Ֆրեյդ և ուրիշներ), ինչը, մեր կարծիքով, իր արտահայտությունն է գտնում Վեհափառ Հոր հայացքներում:

Ատենախոսության **երրորդ գլուխը**, որը վերնագրված է **«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինի մանկավարժական հայացքները»**, ամփոփված է 4 ենթագլխում, որտեղ ներկայացված և վերլուծված են Գարեգին Վեհափառի տարբեր տարիների աշխատություններում առաջադրված մանկավարժական հիմնախնդիրները, ուսուցման ու մայրենի լեզվի արժևորման հարցերը, ինչպես նաև մոտեցումներն ու հայացքները ուսուցչի կերպարին:

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա Կաթողիկոսի մանկավարժական հայացքներում որպես առանցքային նշված է անձի ձևավորման հիմնախնդիրը, որի հիմքում առաջին ու ամենակարևոր օղակը հայ ընտանիքն է՝ որպես կյանքի, կրթության և հոգևոր աճի միջավայր: Վեհափառ Հայրն ընդգծում է, որ երջանկությունը և կյանքի իմաստը կախված չեն տեխնիկական առաջընթացից կամ նյութական հարստությունից, այլ բխում են մարդու ներաշխարհից, արժեքների ընկալումից և մարդկային ինքնագիտակցությունից: Նա նկատում է, որ մարդու ինքնաճանաչումն ու «ես»-ի բացահայտումը մշտական և բազմաշերտ գործընթացներ են, որոնց նախապայմաններն են խոնարհությունն ու ներքին անկեղծությունը:

Վեհափառ Հայրապետի մանկավարժական հայացքներում «Ծանի՛ր զքեզ» սկզբունքը դառնում է անձի կյանքի անփոփոխ և կենսական հրամայականը՝ որպես ինքնաճանաչման, հոգևոր աճի և երջանկության նախապայման:

Հետագայում վերլուծված են մանկավարժ կաթողիկոսի տեսակետները ուսուցման տարբեր հարցերի վերաբերյալ: Հատկանշական է Վեհափառի բանաձևումը ուսուցման առաքելության վերաբերյալ, այն է՝ «պատրաստել, ընտրել, ուղարկել»: Այստեղ Վեհափառ

Հոր կողմից առաջ են քաշվում ուսուցման գործընթացում տարբեր սկզբունքների, մասնավորապես՝ համագործակցության սկզբունքի կարևորությունը:

Մայրենի լեզվին նվիրված հատվածում հանգամանորեն վերլուծված են Վեհափառի հայացքներն ու մոտեցումները մայրենի լեզվի արժևորման հարցերին, ուր հատկապես կարևորվում է գրաբարի դերը՝ որպես լեզվի պահպանման և հարատևման գրավական:

Գլխի վերջին հատվածում, որը նվիրված է ուսուցչի նկարագրին, վերլուծված է հայակերտման և մարդակերտման առաքյալի՝ ուսուցչի օրինակելի տիպարը և մոտեցումները, թե ինչպիսին պիտի լինի մերօրյա ուսուցիչը՝ հիմքում դնելով անձնանվիրումի և ինքնազարգացման հիմնաքարերը:

Գարեգին Ա Վեհափառը մանկավարժությունը դիտարկում էր ոչ միայն մասնագիտություն, այլև վեհ առաքելություն: Նա ուսուցչին ընկալում էր որպես կենդանի օրինակ, սեր ու նվիրվածություն ճառագող առաջնորդ: Ուսուցման հիմքում դնելով երկկողմանի փոխգործակցությունը՝ Գարեգին Վեհափառը կարծում էր, որ ուսուցիչն ու աշակերտը պետք է լինեն փոխլրացնող սուբյեկտներ:

Ատենախոսության **չորրորդ գլուխը՝** վերնագրված **«Դաստիարակության հիմնահարցերն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինի մանկավարժական մոտեցումներում»**, ամփոփված ևս 4 ենթագլխում, ուր ներկայացված և վերլուծված են Վեհափառի մոտեցումներն անձի ձևավորման հարցին, նրա փիլիսոփայական և կրոնական ըմբռնումները, ինչպես նաև հայրենասիրական դաստիարակության վերաբերյալ մոտեցումները:

Առաջին մասում, կարևորվում ու արժևորվում են մարդու արժեքային կողմնորոշումն ու մարդ-հասարակություն փոխհարաբերության ընկալումը՝ դիտարկելով արժեքների տեղն ու դերը որպես անձի ինքնության ձևավորման կարևորագույն բաղադրիչ:

Գարեգին Վեհափառը մեծագույն վտանգ էր համարում մարդկության մեջ լավի ու վատի տարբերակման զգացողության կորուստը: Նրա համոզմամբ՝ գիտությունն ու կրոնը պետք է փոխլրացնեն միմյանց, քանի որ առանց այդ ներդաշնակության մարդը չի կարող ինքնաճանաչման ճանապարհ անցնել: Ըստ Վեհափառի՝ առաջնային են հոգևոր արժեքները՝ սերը, բարին, գեղեցիկը, երջանկությունը և առաքինությունը: Նա

զգուշացնում էր նյութական արժեքների գերակայության վտանգի մասին՝ ընդգծելով դրանց անցողիկ բնույթը:

Այնուհետև վերլուծված են Գարեգին Առաջին Կաթողիկոսի կրոնական ու փիլիսոփայական հայացքները: Ելնելով նախորդիվ շարադրած իր մտքից, որ գիտությունը և կրոնը պետք է փոխլրացնեն միմյանց, Վեհափառը պնդում է, որ բանականությունն ու հավատը հակադիր չեն, այլ փոխլրացնում են միմյանց, քանի որ ճշմարիտ հավատը չի կարող զատվել բարոյական կյանքից:

Շատ կարևոր է **երրորդ ենթագլուխը**, որի վերնագիրն է «**Դաստիարակության հարցերը Վեհափառի աշխատություններում**»: Այստեղ վերլուծված են կրոնական, ընտանեկան, աշխատանքային, էկոլոգիական դաստիարակության հիմնահարցերը, որոնք տեղ են գտել Վեհափառ Հայրապետի տարբեր տարիների աշխատություններում ու քարոզներում: Հեղինակն իրավացիորեն շեշտադրում է Գարեգին Ա Կաթողիկոսի դաստիարակության ընկալումը որպես հոգևոր-բարոյական արժեքների փոխանցման շարունակական գործընթաց, ուր անձը պետք է գիտակցի իր մարմնի, մտքի ու հոգու նկատմամբ պատասխանատվությունը՝ սեփական առողջությունը պահպանելու համար:

Որպես նախորդ մտքի շարունակություն՝ հեղինակն անդրադառնում է Վեհափառի կողմից մշակված այն հարցերին, որոնք վերաբերում են ընտանեկան (ինստիտուցիոնալ մոտեցում), էկոլոգիական և աշխատանքային (բովանդակային իմաստով) դաստիարակություններին:

Դրական է նաև, որ հեղինակը շեշտադրում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինի ըմբռնումը ընտանեկան ճգնաժամի պատճառների մասին: Ընտանեկան ճգնաժամի պատճառներն են դպրոցում բարոյական դաստիարակության բացակայությունը, զանգվածային լրատվամիջոցների անբարենպաստ ազդեցությունը և Եկեղեցու քարոզչության թերացումները:

Գլխի վերջին հատվածում հեղինակը վերլուծում է Վեհափառի գաղափարները՝ կապված հայրենասիրական դաստիարակության հետ: Վեհափառը շեշտում էր, որ եկեղեցին անքակտելիորեն շաղախված է հայ կյանքի հետ և ոչ միայն կրոնական, այլև ազգային ինքնության պահպանման հիմնասյունն է: Նրա հավատամքն էր, որ հայրենիքի,

եկեղեցու, դպրոցի ու ընտանիքի համատեղ ջանքերով են դաստիարակվում սերունդներ՝ որպես ազգային, հոգևոր ու համամարդկային արժեքների կրողներ:

Ամփոփելով այս հատվածը՝ ատենախոսը ընդգծում է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա-ի մտքերը միավորում են ազգային ու համամարդկային չափումները՝ մատնանշելով, որ հայ ժողովրդի հարատևության գաղտնիքը հավատի, հայրենասիրության, մայրենի լեզվի և ընտանիքի պահպանության մեջ է:

Սեղմագիրն արտացոլում է ատենախոսության բովանդակությունը:

Ատենախոսության արժանիքներն են.

1. Քննարկվող աշխատության արխիտեկտոնիկան (ճարտարապետությունը) ընդունելի է, քանի որ համադրվում է հետազոտության նպատակային և առաջադիր խնդիրներին:

2. Ատենախոսությունը կուռ և ամբողջական հետազոտություն է:

3. Պահպանված է ինչպես արտաքին (գլուխների միջև), այնպես էլ ներքին (ենթագլուխների միջև) տրամաբանական կապը:

4. Հարցերը վերլուծված են պատմական և սոցիալ-մշակութային լայն լանդշաֆտի հիման վրա:

5. Քննարկվող հարցերը լուսաբանվում են իմացաբանական, արժեքաբանական, մարդաբանական (փիլիսոփայական, հոգեբանական, կրոնական) տեսանկյուններից:

6. Հաշվի առնելով թեմայի նրբությունը կարևորում ենք հեղինակի կողմից արտահայտման չափի պահպանումը:

Բարձր գնահատելով կատարած աշխատանքը՝ միաժամանակ կցանկանայինք կատարել որոշ նկատառումներ.

1. Էջ 8-ում «Հետազոտության տեսական նշանակությունը» հատվածում հեղինակը նշում է, որ օգտագործել է մեծաթիվ արխիվային նյութեր: Ցանկալի կլիներ, որ արխիվային նյութերը ներկայացվեին առանձին բաժնով:

2. Մեր կարծիքով կարելի էր խնդիրները խմբագրել և մի քանիսը միավորել՝ օրինակ 6-րդ և 7-րդ խնդիրները:

3. Եզրակացությունների 8-րդ կետը կարելի էր ընդարձակել՝ նշելով կոնկրետ ակզրունքներ, մեթոդներ և այլն:

4. Կարելի էր որոշ հարցեր ներկայացնել գծապատկերների տեսքով:

5. Ատենախոսության մեջ կան տեխնիկական վրիպակներ, ինչին ևս պետք է զգույշ վերաբերվել:

Վերոնշյալ նկատառումները չեն կարող ստվերել ատենախոսության բարձր արժեքը:

Կարելի է պնդել, որ Վիկտորիա Ռուբենի Բաղդասարյանի «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինը մանկավարժ» խորագրով թեկնածուական ատենախոսությունն ավարտուն, գիտական հետազոտություն է, ամբողջովին բավարարում է ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման 7-րդ կետի պահանջները, իսկ հեղինակն արժանի է իր կողմից հայցած մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի ԺԳ.00.01 «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն» մասնագիտությամբ:

Պաշտոնական ընդդիմախոս

մանկավարժական գիտությունների

դոկտոր, պրոֆեսոր

 Պ.Տ. Գևորգյան

Պ.Տ. Գևորգյանի ստորագրությունը

հաստատում եմ՝ Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական

համալսարանի գիտ. քարտուղար

մ.գ.թ., դոցենտ

Ս.Ս. Բեժանյան

10.11. 2025թ.

